

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ ԱՆՁԻ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՎԱՐՔԱԳԾԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ «ԵՍ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ
ԱՇԽԱՐՀԸ» ԱՌԱՐԿԱՅՈՒՄ

Առարկան՝ ԴԱՍՎԱՐ

Հետազոտող ուսուցիչ՝ ԱՂԱԶԱՆՅԱՆ ԹԱՄԱՐԱ

Ուսումնական հաստատություն՝ ՀՀ ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱԲՈՎՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԻ Վ.ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԹԻՎ 10 ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Երևան 2022

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տեխնոլոգիաների միջոցով հնարավոր է վերացնել այն խոչընդոտները, որոնց հանդիպում են աշակերտները ու ուսուցիչներն ամբողջ աշխարհում: 21-րդ դարը այլևս նոր պահանջներ է ներկայացնում: Հարյուր ծրագրերն ու Համացանցը փոխում են գիտելիքներ ձեռք բերելու մեր ուղիներն ու հնարավորությունները: Դասավանդման և ուսուցման նորարարական եղանակները վերափոխում են նաև դասարանում դաս անցկացնելու գործելակերպը: Ավելին, տեխնոլոգիաներն ուսումնասիրողներին նոր պահանջներ են ներկայացնում. հիմնական կարողություններից բացի, նրանք պետք է ունենան 21-րդ դարում պահանջվող բոլոր հմտությունները՝ համագործակցության, հաղորդակցման և տեղեկատվական կառավարման կարողություններ, ինչպես նաև նրանց պետք է հասանելի լինեն ուսմանն օժանդակող այն բոլոր միջոցները, որոնք հնարավոր են դարձնում այդ կարողությունների օգտագործումը:

Այսօր հստակորեն շեշտադրվում է երեխայի ուսուցման և դաստիարակության մարդասիրական բնույթը, անձի ձևավորման հիմնահարցը: Նոր մանկավարժական տեխնոլոգիաները միտված են օգնելու հասնել այդ նպատակներին: Կան <<մանկավարժական տեխնոլոգիա>> հասկացության տարբեր սահմանումներ: Ահա դրանցից մեկը. այն մանկավարժի գործունեության այնպիսի կառուցում է, որի մեջ մտնող գործողությունները ներկայացված են որոշակի հաջորդականությամբ և ամբողջության մեջ, իսկ դրա իրականացումը ենթադրում է անհրաժեշտ արդյունքների հասնելու պահանջ և օժտված է կանխատեսող բնույթով:

Ըստ գործածության ոլորտների՝ տեխնոլոգիաները լինում են՝ ընդհանուր մանկավարժական, մասնավոր-առարկայական, մոդուլային/լոկալ/:

Ընդհանուր-մանկավարժական տեխնոլոգիաները բնութագրվում են մանկավարժական գործնթացի ամբողջական ընդգրկմամբ:

Մասնավոր- առարկայական տեխնոլոգիաները իրենցից ներկայացնում են այն բոլոր միջոցների և ձևի ամբողջությունը, որոնցով իրագործվում է ուսուցման բովանդակությունը :

Մոդուլային /լոկալ/ տեխնոլոգիաները գործառվում են ուսումնական գործընթացի տարբեր հատվածներում:

Ըստ կառուցվածքի և բովանդակության՝ տեխնոլոգիաները լինում են՝ ուսուցանող, դաստիարակող, աշխարհիկ, կրոնական, ընդհանուր – կրթական, մասնագիտական, պոլիտեխնիկական, ներթափանցող և այլն:

Ըստ կազմակերպման ձևերի՝ տեխնոլոգիաները լինում են՝ դաս դասարանային, այլընտրանքային/ալտերնատիվ/,ակադեմիական, ակումբային, խմբային, կոլեկտիվ ուսուցման, տարբերակված կրթության և այլն:

Ըստ երեխայի նկատմամբ կիրառվող մոտեցումների՝ տեխնոլոգիաները լինում են՝ ավտորիտար, համագործակցային, ազատ դաստիարակության, անձնային կողմնորոշում ունեցող, մարդկային – անհատական և այլն:

**ԱՆՁԻ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ
ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ**

<<ԵՍ ԵՎ ՇՐՋԱՎԱ ԱՇԽԱՐՀԸ>> ԱՌԱՐԿԱՅՈՒՄ

Մանկավարժական տեխնոլոգիաներում կարևոր սկզբունքային մոտեցումներից է դաստիարակության գործընթացում երեխայի դիրքի իմաստավորումը, նրա նկատմամբ վերաբերմունքի դրսևորումը:

Ազատ դաստիարակության տեխնոլոգիաները երեխային ընձեռում են ընտրության, ինքնուրույնության դրսևորման հնարավորություն:

Անձնային կողմնորոշում ունեցող տեխնոլոգիաները հանրակրթության հիմքում դնում են երեխայի անձը, նրա անձի զարգացման համար համապատասխան պայմանների ապահովումը: Անձնային կողմնորոշում ունեցող մանկավարժական տեխնոլոգիաներն իրենց հերթին լինում են՝ տեղեկատվական, ինքնազարգացնող, Էվրիստիկական, գործառական, կիրառական:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաները իրագործում են սովորողների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորումը:

Ինքնազարգացնող տեխնոլոգիաները ուղղված են անձի որակների ինքնակառավարման մեխանիզմների ձևավորմանը, իսկ Էվրիստիկական տեխնոլոգիաները զարգացնում են երեխայի ստեխծագործական ընդունակությունները:

Գործառական տեխնոլոգիաների խնդիրը մտածողության խթանումն է:

Կիրառական տեխնոլոգիաները ապահովում են անձի գործնական կարողությունների ձևավորումը:

Այս մեթոդներն ու հնարները կարելի է, և պետք է կիրառել ուսումնական տարբեր առարկաների դասաժամին: Ես և շրջակա աշխարհը առարկայի դասաժամին էլ, բացի առարկայական գիտելիքներ մատուցելուց, պետք է շեշտը դնել աշակերտի անձի ձևավորմանը :

21-րդ դարի արդիականության մեջ կրթության մեջ կարևոր հիմնախնդիր է դարձել այն փաստը, որ ուսուցիչը դադարել է աշակերտի համար տեղեկատվության հիմնական աղբյուր լինելուց: Այսօրվա պատանին ինֆորմացիա է ստանում գերազանցապես ոչ թե դպրոցից կամ ուսուցչից, այլ փողոցից, զանգվածային լրատվամիջոցներից, ծնողներից ու հասակակիցներից և, ամենակարևորը, համացանցից: Այս ամենը պահանջ է առաջացնում՝ վերափոխելու ողջ մանկավարժական գործընթացը: Ուսումը միտվում է դեպի անձնային կողմնորոշումը, և այսօր որպես ավանդական կրթական համակարգի բարեփոխման ուղիներ ներկայանում են.

- ❖ ուսուցման հումանիստական բնույթն ու ժողովրդավարական սկզբունքների կիրառումը
- ❖ իմացական գործունեության ակտիվացումը

❖ ուսումնական գործընթացի կառավարման և կազմակերպման արդյունավետության ապահովումը

❖ ուսումնական նյութի մեթոդական և դիդակտիկ պարագաների վերակազմավորումը:

Ընդ որում տեղի են ունենում նաև մանկավարժի հայացքների մեջ արժեքային կողմնորոշման փոփոխություններ: Ուսուցիչը պետք է գիտակցի, որ իր առջև կանգնածը ոչ թե սոսկ երեխա է, որին հարկավոր է միայն գիտելիքներ հաղորդել կամ դաստիարակել, այլ մի անձ, որն ունի ինքնատիպ անահատականություն և որին հարկավոր է հարգել, գնահատել նրա արժեքը:

ԱՆՁՆԱՅԻՆ ԿՈՂՄՆՈՐՈՇՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԸ

Անձնական կողմնորոշում ունեցող տեխնոլոգիաները բնութագրվում են մարդասիրական և հոգեբանավերականգնողական /փսիխոթերապևտիկ/ ուղղվածությամբ և հետապնդում են սովորողների ազատ, բազմակողմանի և ստեղծագործական զարգացման նպատակներ: Անձնային կողմնորոշում ունեցող տեխնոլոգիաները բացահայտում են այն նոր նոտեցումները, որոնք վերաբերում են մեր արդիականության մեջ ինչ և ինչպես սովորեցնելու խնդիրներին: Առաջին հերթին, ուսման բովանդակությունը դիտարկվում է որպես անձի զարգացման միջոց և ոչ թե սոսկ նպատակ, ակտիվորեն օգտագործվում են ուսուցման խթանման բոլոր հնարավոր միջոցները, տեղի է ունենում ուսուցման տարբերակվածություն՝ հենվելով գործունային մոտեցումներին և այլն: Անձնային կողմնորոշում ունեցող դասի ընթացքում ոչ միայն գիտելիքներ են մատուցվում, այլև բացահայտվում են սովորողների անհատական առանձնահատկությունները:

Անձնային կողմնորոշում ունեցող դասի առանձնահատկությունը:

Անձնային կողմնորոշում ունեցող դասի առանձնահատկությունը յուրաքանչյուր սովորողի ինքնատիպությունը հաշվի առնելն է: Դասը նպատակամիտված է աշակերտներունների ինքնուրույնությունը խթանելուն, նրանց հնարավորություն է ընձեռում հարցեր տալու, վարկածներ և օրիգինալ գաղափարներ առաջ քաշելու: Կազմակերպում է մտքերի, կարծիքների ու գնահատումների փոխանակություններ, խթանում վարկածներ առաջ քաշելու, ինքնատիպ գաղափարներ արտահայտելու միտումները և այլն: Անձնային կողմնորոշում ունեցող դասը հենվում է յուրաքանչյուր աշակերտի ներքնազգացողության /ինտուիցիայի/ վրա: Անձնային կողմնորոշում ունեցող

դասի ընթացքում ուսուցիչն ու աշակերտը իրավահավասար գործընկերներ են, որպես տարբեր, բայց անհրա-եշտ փորձի կրողներ: Ուսուցչի արհեստավարժությունը երևում է հենց քննարկվելիք հարցին աշակերտների հայտնած կարծիքներին հարգանքով վերաբերվելու և հաշվի առնելու մեջ: Դասի ընտացքում միջանձնային փոխհարևաբերությունները ապահովում են հաղորդակցման զանազան ձևերի օգտագործումը: անձնային կողմնորոշում ունեցող ուսուցման համակարգում կարելի է առանձնացնել հետևյալ տեխնոլոգիաները՝ տարբերակված ուսուցման, կոլեկտիվ փոխուսուցման, համագործակցային, մոդուլային ուսուցման:

Ա. Տարբերակված ուսուցման տեխնոլոգիա

Ուսուցման այս տեխնոլոգիայի տեսական հիմքը խարսխվում է սովորողների անհատական ընդունակությունների հաշվառման և ըստ այդմ այն ժամանակահատվածի ընտրության համար: Ուսումնասիրվել են սովորողների հնարավորություններն այնպիսի պայմաններում, երբ կյուբը յուրացնելում հատկացված ժամանակահատվածը սահմանապակված չի եղել: Եվ առանձնացվել են հետևյալ որակները.

- սակավ օժտվածներ, որոնք ի վիճակի չեն հասնելու գիտելիքների յուրացման նախանշված մակարդակին անգամ ժամանակի մեծ կորստի դեպքում
- տաղանդավորներ, օժտվածներ /մոտ5%/, որոնք արագորեն յուրացնու են այն, ինչը մյուսների համար անհասանելի է
- սովորողներ, որոնք մեծամասնություն են կազմում /մոտ90%/, որոնց ` գիտելիքները յուրացնելու մակարդակը պայմանավորված է ուսումնական ժամանակի ծախսով:

Եթե յուրաքանչյուր երեխայի հատկացվի իրեն անհրաժեշտ ժամանակը, որը համապատասխանում է իր հնարավորությունների և ընդունակություններին, ապա իրականացնելու համար հարկավոր է ունենալ տարբերակված մակարդակի դպրոցներ, որոնցում աշակերտների հոսքերը բաժանվում են շարժական կազմով խմբերի, որոնք յուրացնում են ուսումնական կյուբը մինիմալ/պետական ստանդարտներին, չափորոշիչներին համապատասխան/, բազային և տարբերակային/ստեղծագործական/մակարդակներով: Դպրոցի այսպիսի մոդելը իր մեջ ներառում է տարբերակված ուսուցման 3 տեսակներ. 1. Դասարանների կոմպլեկտավորումը՝ սկսած տարրական օղակից ` հենվելով անձի զարգացման դինամիկի բնութագրերի վրա , 2. Ներդասարանական տարբերակվածություն, որը նախատեսում է դասարանի կազմում /հատկապես միջին օղակում/տարբեր մակարդակի խմբերի առանձնացում: 3. Հիմնական դպրոցում պրոֆիլային ուսուցումը՝ հենված փսիխոդիագնոստիկային/հոգեբանական կանխատեսումը/,

փորձարարական գնահատականին, ուսուցիչների և ծնողների հանձնարարականներին:

Բ. Կոլեկտիվ փոխուսուցման տեխնոլոգիա

Այս տեխնոլոգիան ունի մի քանի անվանումներ՝ կազմակերպված երկխոսություն, փոփոխության կազմերով զույգերի աշխատանք: Այս տեխնոլոգիան աշխատելու ժամանակ օգտագործում են զույգերի երեք տեսակներ՝ ստատիկ, դինամիկ, տարբերակային:

Ստատիկ զույգ: Այս դեպքում ըստ ցանկության միավորվում են երկու աշակերտներ, որոնք հերթով կատարում են ուսուցչի և աշակերտի սովորողի և սովորեցնելի դերը: Այսպես կարող են աշխատել կամ երկու թույլ աշակերտները, կամ երկու ուժեղները, կամ էլ մեկ ուժեղ և մեկ թույլի աշակերտը, եթե նրանք հոգեբանորեն համատեղելի են:

Իր ընկերներին, համապատասխան նրանցից յուրաքանչյուրի անհատական առանձնահատկություններին ու ընդունակություններին:

Տարբերակային զույգ: Այս դեպքում խմբի չորս անդամներից յուրաքանչյուրը ստանում է սեփական առաջադրանքը, կատարում այն, քննարկում ուսուցչի հետ, այնուհետև սովորեցնում է յուրացրածը իր ընկերներին: Ուսումնական պարապմունքներին հատկացված ժամանակը կարող է տարբեր լինել՝ կախված երեխաների տարիքից, պարապմունքի բովանդակությունից, ուսումնական կյուրթի ծավալից, և այն ժամանակից, որը նախատեսվում է տվյալ թեմայի համար: Այսպիսի տեխնոլոգիայով պարապմունքների անցկացումը ենթադրում է ուսումնական կյուրթի ընտրություն, լրացուցիչ գրականության և տեղեկատուների օգտագործում, նպատակային առաջադրանքների մշակում:

Կոլեկտիվ ուսուցման առավելություններն են՝ կատարելագործվում են տրամաբանական մտածողությունն ու ընկալումը, փոխհաղորդակցման գործնառնացում ակտիվանում է հիշողությունը, տեղի է ունենում նախորդ փորձի գիտելիքների արդիականացում և մոբիլիզացում, յուրաքանչյուր մասնակից իրեն ազատ է զգում, կարողանում է աշխատել անհատական տեմպերով, առաջանում է Պատասխանատվության զգացում ոչ միայն սեփական աշխատանքի արդյունքների, այլև կոլեկտիվ աշխատանքի արդյունքների նկատմամբ, ձևավորվում է անձի ադեկվատ ինգնազնահատական՝ համապատասխան յուրաքանչյուրի անհատական հնարավորություններին ու ընդունակություններին, նույն ինֆորմացիայի քննարկումը տարբեր գործընկերների հետ ապահովում է յուրացման առավել մակարդակ

գ. Համագործակցության տեխնոլոգիա

Այս տեխնոլոգիան ենթադրում է ուսուցումը կազմակերպել փոքր խմբերով: Ուսուցման հիմնական գաղափարը միասին սովորելն է, ոչ թե պարզապես իրար օգնելը, այլ թե սեփական, թե ընկերների հաջողությունները գիտակցելը:

Ձևավորված խմբերով աշխատելու առավելություններն են.

- ❖ Համատեղ աշխատող խումբը բաղկացած է 3-6 մշտական անդամներից: Խմբի անդամների միջև կապը սերտ է. նրանք ճանաչում , ընդունում և աջակցում են միմյանց:
- ❖ Խմբի կազմը միատարր չէ՝ մասնակիցների ընդունակությունները , սեռը , համակրանքը , և էթնիկական ծագումը տարբեր են :
- ❖ Խմբերի ձևավորման եղանակները՝ պատահական կամ նպատակային:

Նման մեթոդներով աշխատելն զարգացնում է պատասխանատու անձ.

- ❖ Քարտուղարը պատասխանատու է ճիշտ խոսքի համար:
- ❖ Ժամանակը հաշվառողը պատասխանատու է ժամանակային սահմանափակումների հետևելու համար:
- ❖ Աշխատանքների կատարման պատասխանատուն ապահովում է բոլորի կողմից իրենց աշխատանքի պատշաճ կատարումն ու խմբում արդյունավետ հաղորդակցությունը:
- ❖ Խոսնակը պատասխանատու է ուսուցչի հետ կապ պահպանելու համար, զեկուցում է կատարված աշխատանքի մասին և ներկայացնում կատարված առաջադրանքը:

Խմբում առաջադրանքների բաշխումը, աշխատանքների կազմակերպումն ու կիրառվելիք մեթոդաբանության որոշումը (օրինակ՝ Կլոր սեղան 'Բառերի շրջապտույտ', 'խճանկար' և այլն):

Այս մեթոդների կիրառումը ձևավորում է անձնական պատասխանատվություն. աշակերտներից յուրաքանչյուրը պետք է ավարտի աշխատանքի բաժինը՝ խմբի աշխատանքում ներդրում կատարելու համար: Յուրաքանչյուր աշակերտ իր աշխատանքի մասին զեկուցում է խմբին: Դասընկերները գիտեն խմբում ներգրավված յուրաքանչյուր աշակերտի ներդրման մասին, և յուրաքանչյուր անձ պատասխանատու է առաջադրանքի կոնկրետ մասի համար:

Սովորում ենք միասին: Դասարանը բաժանվում է հավասար մակարդակների խմբերի՝ բաղկացած 3-5 մասնակիցներից: Յուրաքանչյուր խումբը ստանում է մեկական առաջադրանք, որը կազմում է մի մեծ թեմայի կամ նյութի բաղկացուցիչ մասը: Առանձին խմբերի և ամբողջ դասարանի ընդհանուր աշխատանքի արդյունքում յուրացվում է ամբողջական նյութը: Խմբի ներսում մասնակիցներն իրենք են որոշում յուրաքանչյուրի դերը ընդհանուր առաջադրանքը կատարելու համար: Խումբը լուծելու է երկու խնդիրներ՝ ստեղծագործական-իմացական նպատակի հասնելու ձգտում և համատեղ գործունեության կազմակերպում ու հաղորդակցման որոշակի մշակույթի ձևավորում: Խումբը մրցանակներ է ստանում,՝

կաղված յուրաքանչյուր աշակերտի հաջողության աստիճանից: Փոքր խմբով աշխատանքի կազմակերպման հիմնական գաղափարը, որը բնորոշ է վերը նշված բոլոր տեխնոլոգիաներին, նպատակների և խնդիրների ընդհանրությունն է, անհատական պատասխանատվության առկայությունը և հավասար հնարավորությունների ստեղծումը՝ հաջողության համելու համար: Այն ուսուցչին, որը փորձում է իրագործել համագործակցության տեխնոլոգիաները, հարկավոր է.

1. Ճիշտ տեղաբաշխել դասարանում երեղաների տեղերը, այնպես, որ նպաստավոր և հարմար պայմաններ ստեղծվեն զույգերով կամ փոքր խմբերով աշխատելու համար:
2. Կարողանալ դասարանը բաժանել խմբերի՝ հնարավորություններ ընձեռնելով յուրաքանչյուրին՝ ինքնուրույնաբար որոշելու իր կատարելիք դերն ու աշխատանքը:
3. Աշակերտին ընկերոջ հետ քննարկման և աշխատանքները փոխադարձաբար ստուգելու հնարավորություն տալ նախքան ստուգողական առաջադրանքի կամ թեստի վերջնական ամփոփումը:
4. Հենց դասի սկզբից և խմբային աշխատանքից առաջ հստակորեն ձևակերպել առաջադրանքի նպատակը:
5. Աշխատանքի ամբողջ ընթացքում հետևել բոլոր մասնակիցներին ակտիվությանը և օգնություն ցուցաբերել, որը զգում է դրա կարիքը:

Ես և շրջակա աշխարհը

Եթե աշակերտներն աստղային երկինքը լուսանկարում են շտապով վրա ամրացված խցիկով, և լուսակայունը դրված է 1-2 ժամի վրա, ապա հնարավոր է գեղեցիկ կերպով ցուցադրել աստղերի շարժը: Ցուցադրել աստղերի շարժը: Ցանկալի է, որ լուսանկարելիս Բևեռային աստղը գտնվի տեսադաշտի կենտրոնում՝ ցուցադրելու, որ այն անշարժ է մնում, իսկ Երկիր մոլորակի առանցքը տվյալ պահին ուղղված է այդ հեռավոր աստղի վրա: Աստղերի տեսանելի շարժը լուսանկարում կերևա փոքր համակենտրոնացված շրջանակների տեսքով: Նման լուսանկար հնարավոր է նկարել քաղաքի լուսավորությունից հեռու գտնվող վայրում՝ գիշերային արշավի կամ դպրոցական էքսկուրսիաների ժամանակ: Ամռանն ուշ է մթնում, սակայն եղանակային պայմաններն ավելի լավ են, քան ձմռանը, երբ լուսանկարել կարելի է արդեն սկսած ժամը 17:00-18:00-ից: Լուսանկարները կարելի է տպել կամ ցուցադրել դասարանում:

Գետի կամ առվակի ջրի մակարդակի փոփոխության ցուցադրում

Եթե մոտակայքում ջրանցք կամ փոքրիկ առու կա, ապա ջրի մակարդակի փոփոխությունը կարելի է մանրամասն ցուցադրել՝ համեմատելով նույն անկյունից

Նկարված լուսանկարները:Աշխատեք լուսանկարները նկարել նույն կետից և անկյունից:Քանի որ մեր երկիրը գտնվում է չոր և խոնավ ցամաքային կլիմաների եզրագծում, ջրերի մակարդակը մշտապես փոփոխվում է. Կարելի է տեսնել ջրերի ցածր, միջին և բարձր մակարդակ, ինչպես նաև ջրհեղեղներ, այնպես որ ընդամենը մի քանի լուսանկար նկարելով՝ աշակերտներն արդեն իսկ կարող են ցույց տալ տարբերությունները: Եթե նույն կարգավորումներով նկարվել են շատ լուսանկարներ, ապա դրանց հաջորդական արագ ցուցադրումը կարող է գրավիչ ազդեցություն ունենալ:

Օդի ջերմաստիճանի փոփոխության չափում՝ օրական կտրվածքով

Եթե տարածքին չի մոտենում որևէ մթնոլորտային ճակատ, ապա օդի ջերմաստիճանի օրական փոփոխությունը կանոնավոր է՝ ամենահովը մայրամուտի ժամանակ է, իսկ ամենատաքը՝ ցերեկը (14:00-15:00-ն ընկած ժամանակահատվածում): Սա կարելի է հասկանալ և ցույց տալ, եթե աշակերտները նույն պայմաններում (օրինակ՝ սովերում) ժամը մեկ սուզեն օդի ջերմաստիճանը: Աշակերտները տվյալները կարող են հավաքել ճամբարում, դպրոցական էքսկուրսիայի ժամանակ կամ տանը՝ հանգստյան օրերին: Իհարկե, ջերմաստիճանի չափումը գիշերները կարող է խնդրահարույց լինել, սակառն աշակերտները կարող են դա անել հերթափոխով՝ չափումները կատարելով մի քանի գիշերվա ընթացքում: Հավաքված տվյալներով կազմվում են գծապատկերներ, իսկ տարվա տարբեր եղանակների ժամանակ հավաքված տվյալների առկայության դեպքում կարելի է տեսնել սեզոնային տարբերություններ:

Ամառային արձակուրդի ժամանակ այցելած երկրի, տարածաշրջանի կամ տեսարժան վայրերի մասին ներկայացում պատրաստելու համար անձնական նկարների օգտագործում

Ներկայումս մարդիկ սկսել են ավելի հաճախ լուսանկարներ նկարել ուստի միշտ էլ կգտնվեն աշակերտներ որոնք թեկուզ և իրենց ծնողների օգնությամբ, շատ լուսանկարներ են նկարել արձակուրդի ընթացքում: Այս լուսանկարները և համակարգիչ ներմուծված քարտեզներն օգտագործելով՝ աշակերտները կարող են հայտնի վայրերի և անգամ անձնական փորձառության մասին ներկայացում պատրաստել: Առավել ուսուցողական է, եթե ներկայացումն արվի այն ժամանակ, երբ աշակերտներն ուսումնասիրում են համապատասխան երկիրը կամ տարածաշրջանը. ներկայացումը կարելի է ցուցադրել նաև թեստից հետո՝ որպես խրախուսանք...

Որոշակի տարածքի շրջակա միջավայրի մասին աշխարհագրական ցուցադրման համար կայքէջի պատրաստում

Տեղի շրջակա միջավայրը կարող է լինել վարչական տարածք, եկեղեցական համայնք, թաղամաս կամ մոտակա բնական միջավայր (օրինակ՝ լիճ, ճահիճ, լեռ կամ ավազան...): Կայքէջը կարելի է պատրաստել դրա համար նախատեսված ցանկացած մոդելի միջոցով, որոնք ներկայումս մատչելի են, կամ կարելի է օգտագործել սեփական նախագծերն ու SS գիտելիքները: Եթե ամբողջ դասարանը պատրաստվում է մեկ կայքէջ, որում ներկայացվում է որոշակի աշխարհագրական տարածք, ապա խմբերն առաջադրանքի տարրերը պետք է բաշխվեն միմյանց միջև, իսկ մեկ խումբ պետք է զբաղվի համակարգմամբ. Եթե յուրաքանչյուր թիմ ստեղծում է իր սեփական կայքէջը, անգամ եթե այն նվիրված է նույն վայրին, ապա յուրաքանչյուր թիմ իր կազմից նշամակում է մեկին, ով պատասխանատու կլինի նյութերը հավաքելու և վերբեռնելու համար:

Իմ կենդանաբանական այգին

PowerPoint-ի օգնությամբ կարելի է պատրաստել ներկայացում սեփական կենդանաբանական այգու մասին: Այս նպատակով Համացանցում կարելի է որոնել նկարներ, ձայնային նիշքեր և կարճ տեսանյութեր: Օգտվելով տեղական ոստայնի որոնման համակարգից կամ ոստայնի գրացուցակից՝ մեկ կտտոցով կարելի է գտնել կոնկրետ հատուկ ձայնային նիշքեր, ինչպես նաև տեսանյութեր:

Քարտ

Word-ը հնարավորություն է տալիս կենդանիների մասին տվյալներ պարունակող քարտեր ստեղծել: Յուրաքանչյուր քարտում պետք է զետեղված լինի նախընտրած կենդանու նկարը, դրա տաքսոնոմիական դասակարգումը, կենսվայրը, միջին բարձրությունը և քաշը, ինչպես նաև վազքի արագությունը: Տվյալները կարելի է որոնել Համացանցում: Քարտի չափերը նաև դրանով խաղեր կազմակերպելու հնարավորություն պետք է ընձեռնի: Վերջում կարելի է այդքարտերը տպել:

Որտեղ անցկացնել արձակուրդը

Այս վարժության համար դասարանում ձևավորվում են 3 կամ 4 անձից բաղկացած խմբեր: Ընտրվում է որևէ տարածք կամ տեսարժան վայր, ուր կարելի է ճամփորդություն կազմակերպել: Տվյալ վայրի մասին համացանցից կարելի է

տեղեկություններ գտնել և պատրաստել 8 թույն տևողությամբ ներկայացում, որտեղ ներկայացվաց կլինի, թե ինչ կարելի է տեսնել տվյալ վայրում, ինչ պատմական/աշխարհագրական/կենսաբանական յուրահատկություններ ունի այդ վայրը, որքան կարժենա ճամփորդությունը, ինչպես հասնել նպատակակետ և այլն:

Բնակարան

Թվային խցիկով կարելի է լուսանկարել բնակարանը և դրա մասին կարճամետրաժ Ֆիլմեր պատրաստել: Լուսանկարներում պատկերած տեսարանների մասին կարելի է

Տեղեկություններ հավաքել Producer և PowerPoint ծրագրի միջոցով բնակավայրի մասին կարելի է 4-6 թույնանոց ներկայացում պատրաստել: Հետագայում սովորական

խուսափողով ավելացվում են մեկնաբանությունների

Անձրևոտ օրը ...

Աշակերտները բաժանվում են խմբերի և ուսումնասիրում իրենց մայրաքաղաքում զբոսաշրջությունը վերաբերող կյանքի, որոնցում զբոսաշրջային ծրագրի և հատնի տեսարժան վայրերի այցելություններ են առաջարկվում: Նրանք պետք է տեսարժան վայրերի և հնարավոր ժամանցի մասին տեղեկություններ հավաքեն: Աշակերտները հեշտությամբ կարող են գտնել արևոտ օրերին զբոսաշրջիկների համար բացօթյա տեսարժան վայրերի այցելություններ կազմակերպելու վերաբերյալ մեծ ծավալի տեղեկություններ: Այս անգամ, սակայն, նրան առաջադրանքն այդպիսի շրջագայություններ առաջարկելն է, որոնց քաղաք այցելած զբոսաշրջիկները կարող են մասնակցել անձրևոտ օրերին:

Այս նպատակով անրաժեշտ է կազմել այդ վայրերի և ժամանցի տարբերակաների ցանկ, հավաքել նկարներ, քարտեզների և դրանց առնչվող այլ անհրաժեշտ տեղեկություններ: Դրանց միջոցով աշակերտները պետք է պատրաստեն թռուցիկ, որը կպարունակի համապատասխան երթուղիները, քարտեզները, հետաքրքրությունը շարժող գովազդներ, նկարներ և այլն: Թռուցիկը պետք է լինի այնպիսին, որ այն հնարավոր լինի տալ իրական զբոսաշրջիկներին, այսինքն այն պետք է լինի տեղեկատվական, հասկանալի և գրավիչ, առաջարկի ժամանցի լայն հնարավորություններ:

Առաջադրանքն ավարտելուց հետո դասարանում կազմակերպվում է զբոսաշրջության տոնավաճառ, որի ընթացքում աշակերտները փորձում են իրենց փաթեթները վաճառել հաճախորդներին: Հնարավորության դեպքում զբոսաշրջության տոնավաճառին կարելի է հրավիրել այլ դասարանների աշակերտներին՝ իրավիճակն ավելի իրական դարձնելու նպատակով:

Չետագա հնարավորությունները

- ❖ Հնարավորության դեպքում, շրջագայությունների ամենից շատ ուղեգրեր վաճառած խումբն իր իսկ ծրագրի հիման վրա իրական շրջայց է կազմակերպում քաղաքում:
- ❖ Եթե թռուցիկներն իսկապես լավ որակի են, աշակերտները կարող են դրանք տրամադրել տեղական զբոսաշրջության գրասենյակի՝ համապատասխան մարմիններին ներկայացնելու նպատակով:

Ծլելու փուլերը ներկայացնելու համար սահիկներ օգտագործելը

Սերմը ծիլ տալու պահից մինչև առաջին տերևները բողբոջելու պահը որակյալ լուսանկարելու համար աշակերտը պետք է մոտ տասն օր շարունակ ուսումնասիրի բույսի (օրինակ՝ լոբու) ծլման ընթացքը: Սերմը պետք է դրվի հողի մակերեսին կամ ծածկվի հողի շատ բարակ շերտով: Օրվա ընթացքում բավական է այն մեկ անգամ լուսանկարել: Եթե լուսանկարման կարգավորումները (լուսանկարելու անկյունը, լուսանկարչական փականի արագությունը) և լուսավորման պայմաններն ամեն օր լինեն նույնը, այս լուսանկարներով համապատասխան ծրագրի միջոցով կարելի է ստեղծել գեղեցիկ շարժապատկեր: Տարբեր տեսակի բույսերի մասին ֆիլմեր ունենալու դեպքում հնարավոր կլինի վերլուծել ծլելու փուլերի տարբերությունները:

Ներկայացումներ պատրաստելու համար՝ PowerPoint

Թռչունների ճովողությունները ձայնագրելը

Թռչունների ճովողությունը ճանաչելուց էլ ավելի դժվար է այն ձայնագրելը:

Բավականին դժվար է գտել ֆոնային աղմուկները:

Այս դեպքում սարքավորումներին ներկայացվող տեխնիկական պահանջները կարող են բավականին բարձր լինել (օրինակ՝ հատուկ խոսափողի անհրաժեշտություն), ուստի նախընտրելի է այդ թռչունների ձայնը որսալ այն ժամանակ, երբ դրանք միայնակ են երգում:

Ձայնագրությունների տևողությունը պետք է լինի բավական երկար, որպեսզի լսարանը որոշ չափով կարողանա ծանոթանալ մեղեդուն և ձայներանգին՝ առնվազն ճանաչելու համար:

Եթե աշակերտները նմանատիպ հավաքածուներ են կազմում, ամենայն հավանականությամբ, որոշ ժամանակ անց նրանք կիմանան ոչ միայն որոշ թռչունների կազմվածքի, վարքագծի և կենսակերպի մասին, այլ նաև կչանաչեն դրանց ճովողությունը:

Սննդային շղրաների դիագրամներ պատրաստելը

Եթե սննդային շղթան չի վերցվել գրքից, այն նախ անհրաժեշտ է ուսումնասիրությունների միջոցով կազմել և այնուհետև, համապատասխան համակարգչային ծրագրաշարժի միջոցով, գծապատկերի տեսքով ներկայացնել: Այն պետք է լինի ընկալելի, և նշումները պետք է հետևողականորեն կատարվեն:

Սննդային ցանցերի դիագրամները պատկերելիս հատկապես դժվար կարող է լինել սննդային ցանցի տարրերը դասավորելը:

Նման դեպքերում կարող են լինել մի քանի ճիշտ լուծումներ:

Դիագրամները Էկրանին ցուցադրելիս սննդային շղթայում տեղի ունեցող գործընթացը և առկա բոլոր կապերը կարելի է հեշտուրյամբ բացատրել:

Դիագրամից ջնջելով այս կամ այն կենդանու անվանումը՝ կարելի է ստանալ ջնջված անունները լրացնելու մի շատ հետաքրքիր առաջադրանք:

Առաջարկվող ծրագրաշարը՝

Ներկայացումներ պատրաստելու համար՝ PowerPowint

Նկարներ օգտագործելով՝ բույսի մորֆոլոգիայի վերաբերյալ թեստ կազմելը

Եթե աշակերտները նկարել են բույսերի որոշ մասերի՝ հատկապես՝ տերևների և ծաղկի մեծ քանակությամբ լուսանկարներ (արմատի՝ ցողունի և սերմերի լուսանկարները նույնպես կարող են օգտագործվել այդ նպատակով)՝ այդ լուսանկարներն անհրաժեշտ է տպել կամ ներկայացնել և դրանց կից հարցել կազմել: Աշակերտները բույսերի կառուցվածքի շուրջ իրենց գիտելիքները կարող են համեմատել իրենց դասընկերների գիտելիքների հետ:

Բույսերի որոշ մասերի պետք է հստակ ցուցադրված լինեն նկարներում:

Առաջարկվող ծրագրաշարը՝

Փաստաթղթեր ստեղծելու համար՝ Word, Publishe:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Դպրոցն այն օղակն է, որն փոխանցում է առարկայական գիտելիքներ, որոնց իմացությունն անհրաժեշտ է կյանքի այս կամ այն իրավիճակներում լուծումներ գտնելու համար: Սակայն առավել կարևոր հիմնահարց է, թե ով է այդ ամենը կրողը, անձնային ինչ որակներ, ինչպիսի անհատականություն է նա: Չէ՞ որ մարդկային ամենապարզ հարաբերություններում դեռ երևացողը ինքնատիպ, ազնվաբարո, պատասխանատու անձի կերպարն է: Հետևաբար դպրոցը առարկայական տարբեր գիտելիքներով զինելուց բացի, անպայմանորեն պետք է կերտի հենց այդպիսի անհատներ: Ուսուցման ողջ գործընթացն կազմակերպի այնպիսի եղանակներով ու մեթոդներով, որ նաև լուծի նպատակային այդ կարևոր կողմը:

Ինչպես նաև կարևոր է հենց ուսուցչի անձնային շփումն ու մոտեցումը աշակերտին. այն պետք է լինի հարգալից: Ուսուցիչն իր վարքով ու խոսքով ամենաակնառու օրինակն է աշակերտի համար:

Գրականության Ցանկ

1. Էլեկտրոնային դասախոսություններ:
2. Պետրոսյան Յ., Մանկավարժական ժամանակակից տեխնոլոգիաներ, Ե., 2012:
3. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М., Педагогика, 1989:
4. Կարինե Թորոսյան:
5. «Դպիր ամսագիր», Նատալյա Շումակովա: